

УДК 336.227:339.92

DOI: 10.32342/2074-5354-2024-1-60-7

Я.І. ГЛУЩЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», м. Київ (Україна)
<https://orcid.org/0000-0003-1454-0369>

О.О. КОРОГОДОВА,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», м. Київ (Україна)
<https://orcid.org/0000-0003-2338-365X>

Н.О. ЧЕРНЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», м. Київ (Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-7424-7829>

К.К. МОСКВИЧОВА,

кандидат фізико-математичних наук, старший викладач кафедри математичного
аналізу та теорії ймовірностей
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», м. Київ (Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-1870-9873>

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО ЛАНДШАФТУ КРАЇНИ НА ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТНК В УМОВАХ ПРОЄКТУ BEPS

У статті зазначено, що в умовах глобалізації вплив транснаціональних корпорацій на економіку країн реєстрації, країн присутності і міжнародні економічні відносини в цілому стає все більш суттєвим. Авторами наголошено, що одним із напрямів діяльності ТНК, який привертає увагу міжнародного суспільства у контексті його позитивних і негативних наслідків, є податкове планування. У статті запропоновано власне визначення терміну «податковий ландшафт», в якому на відміну від наявних виокремлено вертикальний, горизонтальний та часовий аспекти. Вертикальний аспект представлено, як синтез наднаціонального рівня оподаткування і національного; горизонтальний, як систему податкових правил та законів в межах окремої держави; часовий, як зміну основних елементів оподаткування у часі. Доведено, що на сучасному етапі формування податкових ландшафтів для характеристики наднаціонального рівня потрібно враховувати елементи оподаткування, визначені в рамках реалізації міжнародного проєкту BEPS: глобальний мінімальний податок, ставки податків для надприбутків, надприбутки, як об'єкт оподаткування. Проведений аналіз частки податку на прибуток та приріст капіталу до

загальної суми сплачених податків дозволив авторам розподілити досліджувані країни на три групи: з високим рівнем прямого оподаткування (США, Канада, Австралія), помірним (Велика Британія, Франція, Італія, Індія, Німеччина, Швейцарія), низьким (Китай, Саудівська Аравія). Встановлено, що країни першої (США) та другої групи (Велика Британія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Італія) мають найбільші податкові втрати через «податкові гавані». Проведення компаративного аналізу ставок корпоративного податку, суми збитків через «податкові гавані» дозволило запропонувати, як елементи податкового ландшафту, що враховуються транснаціональними корпораціями при розробці стратегій податкового планування, рівень прямого оподаткування (прибутку і капіталу) у країнах базування та країнах перебування, волатильність податкового законодавства і дотримання умов податкової справедливості.

Ключові слова: *ТНК, податкове планування, податковий ландшафт країни, корпоративний податок, діджиталізація, проєкт BEPS*

JEL classification: *H30, E62, F23, F26*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Використання інструментарію податкового планування дозволяє ТНК зменшити податковий тягар та отримати певні переваги шляхом використання особливостей податкових ландшафтів країн присутності. Водночас, використання ТНК особливостей податкового ландшафту країн присутності негативно впливає на фіскальну наповнюваність бюджетів країн реєстрації, зменшуючи обсяги їх податкових надходжень. Тому важливо досліджувати цю проблему з метою розуміння її наслідків та розробки ефективних заходів для забезпечення фінансової стабільності країни та задоволення соціальних та економічних потреб її громадян. Зв'язок цієї проблеми з важливими науковими чи практичними завданнями полягає в тому, що дослідження впливу податкового ландшафту на податкове планування ТНК дозволить сформулювати рекомендації щодо розробки податкових стратегій компаній в умовах дії проєкту BEPS. Формування податкових стратегій буде включати не тільки врахування таких елементів чинних систем оподаткування, як суб'єкти, об'єкти, ставки податків, а й рівня податкового навантаження на макrorівні та оцінювання інвестиційної привабливості країн. Таким чином, дослідження має практичне значення для урядів країн, які прагнуть залучити іноземні інвестиції та збільшити свої податкові надходження, для

транснаціональних корпорацій при формуванні відповідних податкових стратегій, а також для науковців, які цікавляться впливом податкового ландшафту на економіку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питанням податкового планування присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених: Греца Я.В. [1], Загороднього А.Г., Хомина Г.І. [2], Корецької С.О. [3], Lingqi Xue [4], Магопєць О.А. [5], Малікова В.В., Абрамової О.С. [6], Непочатенко О.О., Бечко П.К., Барабаш Л.В. [7], Оліховського В.Я. [8], Penno Mark С. [9], Брехова С.С., Коротуна В.І., Сушкової О.Є., Новицької Н.В. [10], Супруненко С.А. [11], Schwab С.М., Stomberg В., Williams В. [12] та інших. Науковцями розроблено теоретико-методичні засади, досліджено методики та схеми податкового планування суб'єктів господарювання, сформульовані практичні рекомендації їх впровадження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Податковий ландшафт країни суттєво впливає на діяльність ТНК та їхню конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Слід зазначити, що термін «ландшафт» є запозиченим для дослідження питань оподаткування і податкового планування. Доцільність використання цього терміну для даного наукового дослідження пов'язана з можливістю найбільш вдало представити вплив

трьохмірного утворення податкового ландшафту на податкове планування ТНК: вертикального, горизонтального та часового. Вертикальний аспект дозволяє представити формування податкового ландшафту, як синтез наднаціонального рівня оподаткування (наприклад, проєкт BEPS) і національного (наприклад, договори про уникнення подвійного оподаткування). Горизонтальний аспект дозволяє розглянути і дослідити податковий ландшафт, як систему податкових правил та законів в межах окремої держави. Щодо часового аспекту, враховуючи, що податкові ландшафти не є сталими системами, доцільно проводити дослідження, оцінюючи не тільки динаміку ставок податків, сум сплачених податків, а й відносних показників: частки прямих і непрямих податків у загальній сумі, рівня податкового навантаження на макро-, мікрорівні.

Слід також зазначити, що останнє десятиріччя податкові ландшафти країн зазнають все більше змін під впливом міжнародних правил оподаткування. Реалізація проєкту BEPS, спрямованого на встановлення більш жорсткого контролю за мінімізацією податкових зобов'язань, обумовлює необхідність розробки різних типів стратегій ТНК. Тому вивчення особливостей податкового ландшафту країн є надзвичайно важливим для податкового планування ТНК в умовах дії зазначеного проєкту. Дослідження цієї теми допоможе ТНК підвищити рівень адаптивності до зовнішнього податкового середовища.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є поглиблення теоретичних положень та розроблення науково-практичних рекомендацій для структур транснаціонального типу підприємництва на основі проведеного аналізу впливу податкового ландшафту країни на податкове планування ТНК у національному та міжнародному контексті. Відповідно до зазначеної мети поставлено наступні завдання дослідження:

- виявити сутність, напрями та можливості ТНК щодо податкового планування в контексті податкового ландшафту національних економік;

- проаналізувати складники податкового ландшафту в різних країнах з урахуванням впливу на діяльність ТНК;

- розробити пропозиції щодо врахування елементів податкових ландшафтів у податковому плануванні ТНК.

Для розв'язання поставлених завдань у роботі використано такі наукові методи: декомпозиції, наукової абстракції, узагальнення для уточнення понятійно-категоріального апарату податкового планування та податкового ландшафту; економіко-статистичні методи, методи економічного порівняння та узагальнення – для оцінювання податкового ландшафту країн світу; компаративний аналіз для порівняння податкових систем та податкових практик різних країн для виявлення схожих та відмінних аспектів та їхнього впливу на діяльність ТНК; кейс-стаді для вивчення конкретних податкових практик ТНК для розуміння зворотного впливу на податковий ландшафт та фіскальну політику країни; структурно-функціональний аналіз для дослідження взаємодії між різними складниками податкового ландшафту. У проведеному дослідженні структури транснаціонального типу підприємництва розглядались як складні управлінські системи, які мають розгалужену структуру та характеризуються значним впливом на економічні явища та процеси в межах національних економік, наднаціональних утворень та регіональних об'єднань; відповідно до цього, у роботі використано метод системного аналізу. Отримані результати було систематизовано та візуалізовано за допомогою графічного та табличного методів. Теоретичним та методичним фундаментом проведеного дослідження є основні положення міжнародного та національного оподаткування, податкового планування. Інформаційною базою дослідження є

аналітичні звіти міжнародних організацій, законодавчі та нормативні документи, а також монографії, фахові видання, інформаційно-аналітичні матеріали конференцій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Діджиталізація економіки кардинально змінює моделі ведення бізнесу компаній по всьому світу. Використання цифрових технологій, з одного боку, створює додаткові можливості, як для окремих компаній, так і для держав, з іншого, генерує нові види податкових ризиків [13].

Одним із явищ, яке стало більш інтенсивним із впровадженням цифрових технологій, є ухилення великих міжнародних компаній від оподаткування. Зменшення податкових платежів через розмиття баз оподаткування, виведення прибутку у «податкові гавані» призвело до виділення і розгляду такого різновиду податкового планування ТНК, як агресивне. За визначенням Єврокомісії, агресивне податкове планування – це «надмірне використання можливостей зниження податкового навантаження при використанні особливостей і невідповідності двох чи більше податкових систем» [14, с. 21].

У звіті State of Tax Justice 2021, опублікованому Tax Justice Network, зазначено, що «з 483 мільярдів доларів податків, які щорічно втрачаються в усьому світі через податкові гавані, 312 мільярдів доларів безпосередньо втрачаються через зловживання корпоративним податком з боку транснаціональних корпорацій і 171 мільярд доларів через приватне ухилення від сплати податків» [15, с.8].

У країнах з розвиненою економікою, таких як США або Японія, ставки податків можуть бути досить високими, що забезпечує значну частину бюджетних надходжень. У країнах з менш розвиненою економікою ставки податків можуть бути нижчими, щоб привернути іноземні інвестиції та підтримати розвиток бізнесу.

Відповідно до цього структури транснаціонального типу підприємництва використовують зазначений перебіг процесів у власних інтересах, мінімізуючи податкове навантаження. Так, компанія Apple використовувала стратегію «двійного ірландського з підключенням до Гаваїв» для зменшення своїх податкових зобов'язань. Ця стратегія полягала в тому, що компанія створювала філії в Ірландії та Бермудських островах, де податкові ставки були низькими. Прибутки переводилися до Бермудських островів, де вони не оподатковувалися. Ця стратегія дозволила компанії Apple зменшити свої податкові зобов'язання на мільярди доларів. Компанія Amazon, яка також використовувала філії в країнах з низькими податковими ставками, створювала філії в Люксембурзі, де податкові ставки були дуже низькими, та переводила прибутки до цих філій. Це дозволило компанії зменшити свої податкові зобов'язання в інших країнах. До таких прикладів можна додати всесвітньо відому мережу з продажу кави Starbucks, яка при здійсненні своєї діяльності у Великій Британії не перерахувала державі корпоративні податки. Частина прибутку зазначена ТНК переправила у Нідерланди своїй спорідненій компанії під виглядом сплати роялті за інтелектуальну власність, залишок витратила на закупівлю кавових зерен у своїй філії у Швейцарії і на погашення високих процентних ставок за позиками, взятими в афільованих структурах. Також, суттєвий досвід з практики заниження податкового навантаження має меблева компанія ІКЕА, яка використовувала низку податкових лазівок у різних європейських країнах, а саме в Нідерландах, Бельгії та Люксембурзі.

Проте, представники ТНК стверджують, що їх податкова політика здійснюється в рамках міжнародного законодавства, оскільки вони застосовують методи податкового планування, що дозволяють їм «не уникати податків, а мінімізувати їх», що ускладнює підтвердження факту податкового

злочину. Агресивне податкове планування є інструментом, який дозволяє ТНК мінімізувати свої податкові зобов'язання шляхом використання різних методів та стратегій. У зв'язку з глобалізацією економіки, ТНК мають можливість вибирати країни для розміщення своїх операцій з урахуванням податкових переваг, що створює новий контекст для дослідження. Варто враховувати вплив податкових ставок, правил оподаткування та податкових інcentивів на рішення ТНК щодо розміщення своїх активів та операцій. Низькі податкові ставки можуть стимулювати ТНК до розміщення своїх активів у певній країні, що призводить до зменшення податкових надходжень для інших країн. Детальне вивчення вищезазначених та інших випадків мінімізації податкових зобов'язань із застосуванням методу кейс-стаді дозволяє забезпечити прозорість щодо особливостей податкових стратегій структур транснаціонального типу підприємництва. У такий спосіб спостерігається зворотній взаємозв'язок між податковим ландшафтом країн та діяльністю ТНК, де виявляються принципи впливу ТНК на економіку окремих країн, регіональних угруповань та світову економіку в цілому.

Для запобігання наростаючих проблем розмиття баз оподаткування, використання трансфертного ціноутворення, електронної комерції з метою мінімізації податкових зобов'язань, Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та найбільш розвинутими країнами світу G20 було розроблено і впроваджено міжнародний проект BEPS (Base erosion and Profit Shifting) [16]. Зазначений проект спрямовано на створення перешкод, у першу чергу, транснаціональним корпораціям (ТНК), ухиленню від оподаткування через схеми «цифрової присутності», та забезпечення податкової справедливості у світі.

У 2021 р. заходи боротьби з мінімізацією податків отримали подальший розвиток, акцентувавши ще

більше уваги на податковому плануванні корпорацій в епоху діджиталізації світової економіки. Так, 31 жовтня 2021 р. країнами G 20 було оголошено Угоду щодо затвердження нового глобального мінімального податку і визначення двох основних принципів оподаткування корпорацій. Перший з принципів надає країнам право оподатковувати компанії там, де вони отримують свій дохід, та застосовувати ставку 25% до надприбутків (понад 10 відсотків загального доходу). На думку експертів цей принцип стосується, перш за все, 100 найбільших компаній світу. За другим принципом, мінімальний корпоративний податок встановлено на рівні 15%, він застосовується до прибутків транснаціональних компаній з доходом понад 750 мільйонів євро, або 866 мільйонів доларів. Якщо компанія сплачує податок за ставкою менше 15%, то країни, на території яких здійснюється діяльність, мають право вводити місцевий корпоративний податок із приведення його до мінімальної ставки [17]. Можемо стверджувати, що до таких елементів податкового ландшафту, як перелік суб'єктів та об'єктів оподаткування, ставки податків, податкові пільги, фінансові санкції, в умовах сьогодення додаються елементи оподаткування, що регулюються міжнародними актами (глобальний мінімальний податок, ставки податків для надприбутків, надприбутки, як об'єкт оподаткування). Визначимо, які елементи системи оподаткування потребують найбільшої уваги з точки зору опису податкових ландшафтів країн.

Дослідження проекту BEPS показує, що значна частина його заходів пов'язана з особливостями прямого оподаткування і спрямована на боротьбу з виведенням доходів і прибутків у юрисдикції з низьким рівнем ставок податків (табл. 1).

Серед країн (табл. 1), з яких походять найбільші ТНК за даними Forbes [19], за даними World Bank у період 2011–2021 рр. найвищий відсоток податку на прибуток та приросту капіталу до загальної суми податків мали США (діапазон коливань показника 82,3–92,3%). Також

Таблиця 1

**Податки на прибуток та приріст капіталу (% від загальної суми податків)
за 2011–2021 рр.**

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
США	92,1	91,9	91,7	91,9	92,1	92,3	82,3	90,9	91	91,8	92,3
Швейцарія	38,7	38,5	39,5	39,1	42	42,1	44,7	45	46,8	42,5	47,4
Канада	77,4	77,6	77,74	78	78	77,9	78	78,5	78,4	79,8	79
Велика Британія	47,6	46,2	45,	45,1	45,1	45,9	46,1	45,9	45,4	48,6	49,5
Китай	27,1	28,2	31,3	32,5	35,3	36,4	35,2	36,7	35,8	36,8	-
Німеччина	38,3	39,9	40,8	41,2	42	44	44,6	45,7	45,9	47,9	46,2
Австралія	71,0	72,9	71,7	70,9	72,8	71,8	72,4	73,1	74,3	73,4	73,1
Франція	47,7	49,2	49,5	48,9	48,7	48,3	48,5	50,3	49,7	–	–
Саудівська Аравія	16,1	17,9	16,0	17,7	17,8	17,9	16	6,4	7,8	7,98	–
Італія	53,2	53,4	53,9	52,9	53,4	51,9	52,1	51,6	52,5	54,9	53,1
Індія	54,8	52,3	53,4	55,2	50,4	49	51,2	50,1	–	–	–

Джерело: побудовано на підставі [18]

досить високий рівень демонструвала Канада (діапазон коливань 77,4–79,8%) і Австралія (діапазон коливань 70,9–74,3%). Частка податків на прибуток та приріст капіталу у діапазоні 45–55% спостерігалась у Великій Британії, Франції, Італії та Індії, починаючи з 2018 р. у Німеччині та Швейцарії. У Китаї, зазначений показник коливається у діапазоні 27,1–36,8%. Найнижчі значення частки податку на прибуток та приріст капіталу у загальній сумі податків

спостерігались у Саудівській Аравії. Тобто, для більшості країн походження найбільших компаній світу характерна досить висока частка прямих податків: податку на прибуток корпорацій і приріст капіталу.

Розглянемо рівень ставок корпоративного податку у досліджуваних країнах. Як відомо, корпоративний податок стягується з прибутку або чистого доходу компаній, відповідно до норм конкретної країни [20] (рис.1).

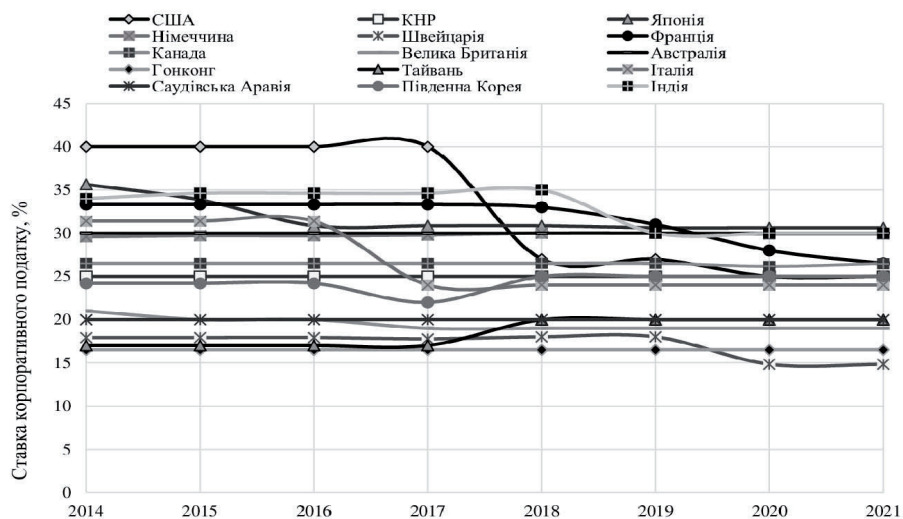

Рис. 1. Динаміка ставок корпоративного податку досліджуваних країн за 2014–2021 рр.
Джерело: побудовано на підставі [21]

Аналіз представлених даних (рис. 1) показує, що з 2014 по 2017 р. найбільша ставка корпоративного податку спостерігалась у США – 40%, і тільки з 2018 р. відбулось її досить суттєве зниження до 27%. Досить високою є ставка корпоративного податку в Індії (діапазон коливань від 35% до 30%), Франції (діапазон коливань від 33,33% до 26,5%), Японії (діапазон коливань від 35,64% до 30,24%), Італії (діапазон коливань від 31,4% до 24%), Німеччині (діапазон коливань від 30% до 29,58%).

Для більшості досліджуваних країн у останні роки характерно зниження ставок корпоративного податку (США, Японія, Франція, Велика Британія, Італія, Індія). Незмінною протягом зазначеного періоду ставка корпоративного податку була в Австралії – 30%, КНР – 25%, Саудівській Аравії – 20%, Гонконгу – 16,5%. У більшості із вказаних країн, за виключенням Гонконгу, ставки є досить високими.

Досить цікавим фактом є той, що країна-лідер по кількості ТНК - США займають другу позицію за Індексом фінансової таємниці (Financial Secrecy Index) і двадцять п'яте місце за Індексом «податкових гаваней» (Corporate Tax Haven Index) серед 108 країн світу, включених у дослідження (табл. 2).

Як видно з табл. 2, за даними Міжнародної асоціації Tax Justice Network у першій десятці за Індексом фінансової таємниці (Financial Secrecy Index) із переліку досліджуваних країн, окрім США, знаходяться Швейцарія (3 позиція), Гонконг (4 позиція) і Японія (7 позиція). У Рейтингу за Індексом «податкових гаваней» Швейцарія посіла 5 місце, Гонконг – 7, Велика Британія - 12.

Рейтинг світової податкової справедливості враховує також суми річних податкових втрат країн через «податкові гавані» і збитків, що завдані іншим країнам світу. За наведеними даними у 2021 р. найбільше всього

Таблиця 2

Місце досліджуваних країн у рейтингу світової податкової справедливості у 2021 р.

	Рейтинг Corporate Tax Haven Index	Рейтинг за індексом фінансової таємниці	Річні податкові втрати через податкові гавані, млрд дол.	Річні податкові збитки, завдані іншим країнам, млрд дол.
США	25	2	36,6	19,9
Гонконг	7	4	1,0	3,8
Швейцарія	5	3	4,8	1,8
Тайвань	55	13	2,9	-
Південна Корея	-	21	0,4	-
Канада	-	19	1,8	0,7
Велика Британія	13	12	25,5	30,1
Китай	19	25	10,0	-
Німеччина	23	14	9,5	0,5
Австралія	-	48	1,8	0,2
Франція	18	33	7,3	4,6
Японія	-	7	5,1	0
Саудівська Аравія	-	45	-	0
Італія	27	41	4,3	3,3
Індія	-	47	0,2	0

Джерело: побудовано на підставі [15]

втрапили податків через виведення прибутків США – 36,6 млрд дол. і Велика Британія – 25,5 млрд дол. Досить значними є суми податкових втрат у КНР – 10,0 млрд дол., Німеччини – 9,5 млрд дол., Франції – 7,3 млрд дол., Японії – 5,1 млрд дол., Швейцарії – 4,8 млрд дол., Італії – 4,3 млрд дол.

Аналіз даних Міжнародної асоціації Tax Justice Network показав, що найбільша частка у загальній сумі податкових збитків, завданих іншим країнам світу, належить Каймановим Островам – 27,37% (45,4 млрд дол.); Великій Британії – 18,17% (30,1 млрд дол.); США – 11,9% (19,9 млрд дол.); Люксембургу – 9,22% (15,3 млрд дол.); Ірландії – 5,69% (9,45 млрд дол.); Нідерландам – 4,96% (8,23 млрд дол.).

Якщо подивитися на графічно представлену взаємозалежність ставок корпоративного податку окремих країн і податкових збитків, завданих іншим країнам світу (рис. 2), можна побачити, що основна маса з них зосереджена у діапазоні ставок від 10 до 30%. Щодо

нульової ставки корпоративного податку, то із загальної кількості це сім країн: ОАЕ, Багами, Бермуди, Кайманові Острови, Кюрасао (має три ставки 0%; 3% і 22%), Гернси, Острів Мен.

Дані, наведені на рис. 2, дозволяють стверджувати, що різний рівень податкової справедливості виступає фактором, що обумовлює використання ТНК агресивного податкового планування.

Таким чином, серед основних елементів податкового ландшафту, які необхідно враховувати корпораціям у розробці стратегій податкового планування ТНК, є суттєвість прямого оподаткування (прибутку і капіталу) у країнах реєстрації і країнах цифрової присутності, волатильність податкового законодавства і дотримання умов податкової справедливості.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Розробка та впровадження міжнародного проекту BEPS продемонструвала, що податкове

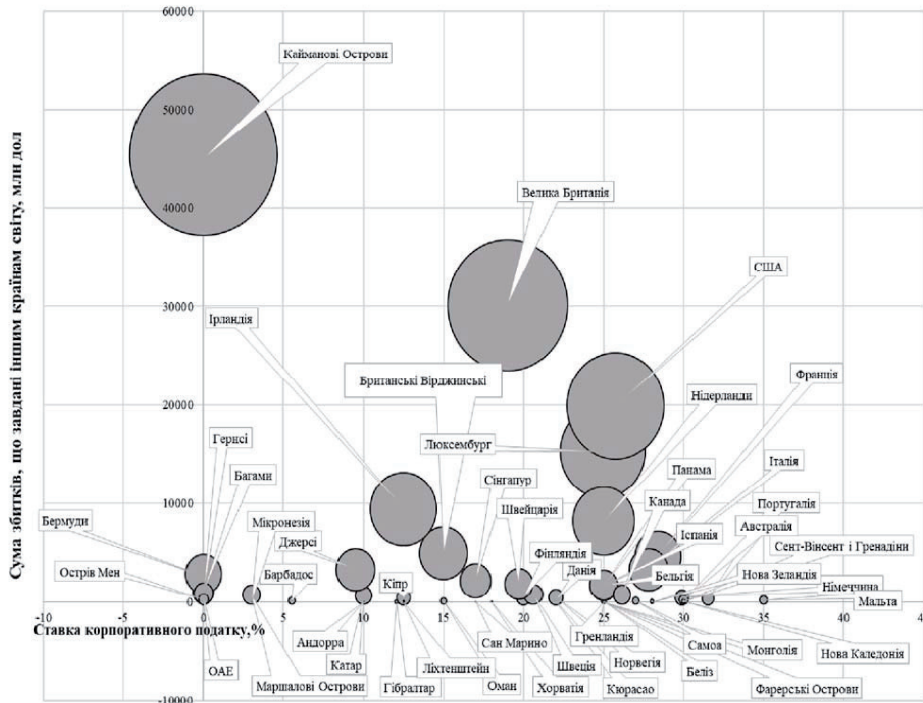

Рис. 2. Взаємозалежність сум збитків, що завдані іншим країнам світу і ставок корпоративного податку у 2021р., %
Джерело: побудовано на підставі [15]

планування на сучасному етапі розвитку світової економіки вимагає від компаній враховувати не тільки умови оподаткування країни реєстрації, а й країн «цифрової присутності», міжнародні правила оподаткування, які з кожним роком стають все більш жорсткими по відношенню до схем мінімізації податків.

В умовах дії проєкту BEPS, з нашої точки зору, у процесі податкового планування компаній конвергенція інтересів суб'єктів наднаціонального, макро- і мікрорівнів стає досить актуальною. Агресивне податкове планування, яке досить часто застосовують у своїй діяльності ТНК, спрямоване на мінімізацію податкових зобов'язань і зменшення рівня податкового навантаження, і не дозволяє взаємоузгодити інтереси держави і суб'єктів господарювання, а навпаки призводить до виникнення і реалізації податкових ризиків застосування фінансових санкцій.

Країнами походження найбільших транснаціональних корпорацій світу є США, Китай, Японія, Німеччина, Швейцарія, Франція, Канада, Велика Британія і Австралія. Враховуючи досить

високий рівень розвитку цифрових технологій зазначених країн, доведено актуальність аналізу податкового ландшафту, як країн реєстрації, так і країн цифрової присутності ТНК. За результатами проведеного аналізу встановлено, що у процесі податкового планування податковий ландшафт країн реєстрації і країн цифрової присутності доцільно оцінювати за рівнем прямого оподаткування (прибутку і капіталу), волатильності податкового законодавства і дотримання умов податкової справедливості.

Наукова новизна полягає у запропонованому авторами підході проводити дослідження податкового ландшафту за вертикальним, горизонтальним та часовим аспектами. Результати аналізу взаємозв'язку елементів податкового ландшафту країн та податкового планування ТНК довели його важливість у подальшій розробці стратегій податкового планування та дозволили визначити основні чинники впливу. Подальшим напрямом наукового дослідження авторів буде виступати формування і розробка стратегій податкового планування ТНК в умовах проєкту BEPS.

Список використаної літератури

1. Греца Я.В. Зміст, правові засоби та межі податкового планування: зарубіжний досвід та українська практика: дис. ...д-ра. юр. наук : 12.00.07. Ужгород, 2020. 471с.
2. Zahorodniy A. G., Olikhovskiy V. Ya., Nomin G. I. Use of alternative elements of the enterprise accounting policy in tax planning. *Економіка: реалії часу*. 2019. № 5. С. 32–37. DOI: 10.5281/zenodo.3766810
3. Корецька С. О. Планування розвитку податкового потенціалу підприємств на основі комплексного підходу. *Ефективна економіка*. 2011. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=722>
4. Lingqi Xue. Management and Research of Enterprise Tax Planning under the Background of Information Age. *Journal of Physics: Conference Series*. 1992. PP. 1–6. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1992/4/042017/pdf>
5. Магопець О.А. Організація податкового планування в системі корпоративного податкового менеджменту. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. 2008. Вип. 14. С. 185–193. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2477/1/33.pdf>
6. Маліков В.В., Абрамова О.С. Розробка стратегії податкового планування на підприємстві. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2012. № 2. С. 13–17.

7. Непочатенко О.О., Бечко П.К., Барабаш Л.В. Роль корпоративного податкового планування у діяльності суб'єктів господарювання. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2019. Вип. 94. Ч. 2: Економічні науки. С. 95–108.
8. Оліховський В.Я. Методи та інструменти податкового планування в системі менеджменту підприємства: дис канд. екон. наук: 08.00.04. Львів, 2018. 270с.
9. Penno Mark. A Theory of the Tax Avoidance (Tax Planning) Continuum. July 9, 2021. PP. 1–36. URL:https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3883570
10. Протидія агресивному податковому плануванню: світовий досвід та виклики для України: монографія / Брехов С. С., Коротун В. І., Сушкова О. Є., Новицька Н. В. та ін.; за заг. ред. С. С. Брехова та В. І. Коротуна. Київ: Алерта, 2017. 344 с.
11. Супруненко С. А. Податкове планування як засіб гармонізації взаємовідносин держави та суб'єктів господарювання. *Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет*. 2013. Том 13. С. 194–200. ISSN 1993-0259.
12. Schwab C. M., Stomberg B., Williams B. Effective tax planning. *The Accounting Review*. Forthcoming. 2021. URL: https://www.depts.ttu.edu/rawlsbusiness/about/accounting/research-seminar/documents/2019/191021_SSW_TTU.pdf
13. Черненко Н.О., Корогодова О.О., Моїсеєнко Т.Є., Глущенко Я.І. Вплив Індустрії 4.0 на інвестиційну діяльність транснаціональних корпорацій. *Наукові горизонти*. 2020. № 23(10). С. 68–77. URL: [https://doi.org/10.48077/scihor.23\(10\).2020.68-77](https://doi.org/10.48077/scihor.23(10).2020.68-77)
14. Aggressive tax planning indicators. Final Report. European Commission. Taxation paper. 2017. № 71. 189 p. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/system/files/201803/taxation_papers_71_atp.pdf
15. The State of Tax Justice 2021. Tax Justice Network. 2021. 72p. URL: https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2021/11/State_of_Tax_Justice_Report_2021_ENGLISH.pdf
16. BEPS Actions. OECD. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions/>
17. Mahapatra Richard. Global corporate taxation: The new bare minimum. URL: <https://www.downtoearth.org.in/news/economy/global-corporate-taxation-the-new-bare-minimum-80383>
18. Taxes on income, profits and capital gains (% of total taxes). The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.YPKG.ZS>
19. The list: 2021 Global 2000. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/lists/global2000/#37e746515ac0>
20. Vaidya D. Corporate tax. WallStreetMojo. URL: <https://www.wallstreetmojo.com/corporate-tax/>
21. Corporate Tax Rates Table. KPMG. URL: <https://home.kpmg/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/corporate-tax-rates-table.html>

References

1. Hretsa, Ya. V. (2016). Legal mechanism of realization and protection of rights and legitimate interests of subjects of tax legal relations (Doctoral dissertation, 12.00.07). Uzhhorod, 198 p.
2. Zahorodniy, A. G., Olikhovskiy, V. Ya., Homin, G. I. (2019). Use of alternative elements of the enterprise accounting policy in tax planning. *Ekonomika: realii chasu*, no. 5, pp. 32-37. DOI: 10.5281/zenodo.3766810
3. Koretska, S. O. (2011). Planning the development of tax potential of enterprises based on a comprehensive approach. *Effective Economy*, no. 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=722>

4. Xue, L. (1992). Management and Research of Enterprise Tax Planning under the Background of Information Age. *Journal of Physics: Conference Series*, pp. 1–6. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1992/4/042017/pdf>
5. Magopets O. A. (2008). Organization of tax planning in the system of corporate tax management. *Scientific works of the Kirovohrad National Technical University*, no. 14, pp. 185–193. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2477/1/33.pdf>
6. Malikov, V., & Abramova, O. (2012). Development of tax planning strategy in an enterprise. *Problems and prospects of entrepreneurship*, no. 2, pp. 13-17.
7. Nepochatenko O.O., Bechko P.K., Barabash L.V. (2019). The role of corporate tax planning in the activities of business entities. *Collection of scientific works of the Uman National University of Horticulture*, no. 94, vol. 2: Economic sciences, pp. 95–108.
8. Olihovskiy, V. Y. (2018). Methods and tools of tax planning in the management system of the enterprise (Candidate dissertation, 08.00.04). Lviv, 198 p.
9. Penno Mark. (2021). A Theory of the Tax Avoidance (Tax Planning) Continuum. July 9, pp. 1–36. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3883570
10. Brekhov, S. C., & et al. (2017). Counteraction to aggressive tax planning: global experience and challenges for Ukraine. Kyiv: Alerta, 344p.
11. Suprunenko, S. A. (2013). Tax planning as a means of harmonizing relations between the state and economic entities. *Economic Analysis: Collection of Scientific Papers, Ternopil National Economic University*, no. 13, pp. 194-200.
12. Schwab C. M., Stomberg B., Williams B. (2021). Effective tax planning. *The Accounting Review*. Forthcoming. URL: https://www.depts.ttu.edu/rawlsbusiness/about/accounting/research-seminar/documents/2019/191021_SSW_TTU.pdf
13. Chernenko N.O., Korohodova O.O., Moiseienko T.E., Hlushchenko Ya. I. (2020). Influence of Industry 4.0 on the investment activities of Transnational Corporations. *Scientific Horizons*, no. 23(10), pp. 68-77. [https://doi.org/10.48077/scihor.23\(10\).2020.68-77](https://doi.org/10.48077/scihor.23(10).2020.68-77)
14. Aggressive tax planning indicators. Final Report. European Commission. Taxation paper. 2017. no. 71. 189 p. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/system/files/201803/taxation_papers_71_atp.pdf
15. The State of Tax Justice 2021. Tax Justice Network. 2021. 72p. URL: https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2021/11/State_of_Tax_Justice_Report_2021_ENGLISH.pdf
16. BEPS Actions. OECD. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions/>
17. Mahapatra Richard. Global corporate taxation: The new bare minimum. URL: <https://www.downtoearth.org.in/news/economy/global-corporate-taxation-the-new-bare-minimum-80383>
18. Taxes on income, profits and capital gains (% of total taxes). The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.YPKG.ZS>
19. The list: 2021 Global 2000. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/lists/global2000/#37e746515ac0>
20. Vaidya D. Corporate tax. WallStreetMojo. URL: <https://www.wallstreetmojo.com/corporate-tax/>
21. Corporate Tax Rates Table. KPMG. URL: <https://home.kpmg/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/corporate-tax-rates-table.html>

THE IMPACT OF THE TAX LANDSCAPE OF THE COUNTRY ON THE TAX PLANNING OF TNCs UNDER THE BEPS PROJECT

Yaroslava Hlushchenko, National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv (Ukraine).

E-mail: slavina.ivc@gmail.com

Olena Korohodova, National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv (Ukraine).

E-mail: o.korogodova@kpi.ua

Natalya Chernenko, National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv (Ukraine).

E-mail: chernenkonatasha0@gmail.com

Kateryna Moskvychova, National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv (Ukraine).

E-mail: moskvychovakateryna@gmail.com

DOI: 10.32342/2074-5354-2024-1-60-7

Keywords: *TNC, tax planning, tax landscape of the country, corporate tax, digitalization, BEPS project*

JEL classification: *H30, E62, F23, F26*

The article notes that in the context of globalization, multinational corporations exert an increasing influence on the economies of their home countries, host countries, and the overall state of international economic relations. The authors underline that tax planning is one of the TNC activities that grabs attention of the global public in terms of both its favorable and unfavorable effects. The article offers its own definition of the term «tax landscape», in which, unlike the existing ones, vertical, horizontal and temporal aspects are distinguished. The vertical aspect is presented as a synthesis of the supranational level of taxation and the national one; horizontal, as a system of tax rules and laws within a separate state; temporal, as a change in the main elements of taxation over time. It has been proven that at the current stage of formation of tax landscapes to characterize the supranational level, it is necessary to take into account the elements of taxation defined as part of the implementation of the international BEPS project: the global minimum tax, tax rates for surplus profits, and surplus profits as an object of taxation. The authors have been able to divide the studied countries into three groups depending on the level of direct taxation: high (United States, Canada and Australia), moderate (Great Britain, France, Italy, India, Germany and Switzerland), and low (China and Saudi Arabia). The first group (the United States) and the second group (the United Kingdom, Germany, France, Switzerland, and Italy) have been found to have the greatest tax losses as a result of «tax havens.» The level of direct taxation (profit and capital) in the countries of registration and countries of digital presence, the volatility of tax legislation, and compliance with the conditions of tax justice have been proposed as factors of the tax landscape to be taken into account by transnational corporations when developing tax planning strategies.

Одержано 16.10.2023.